

Uspon Mongolskog Carstva

Barčan, Sven

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:520990>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

SVEN BARČAN

USPON MONGOLSKOG CARSTVA

Završni rad

Pula, srpanj, 2022

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

SVEN BARČAN

USPON MONGOLSKOG CARSTVA

Završni rad

JMBAG: 0303077439, redoviti student

Studijski smjer: Povijest (jednopedmetni)

Predmet: Umijeće ratovanja

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: povijest

Mentor: doc. dr. sc. Robert Kurelić

Komentator:

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Mongolija prije carstva.....	2
2.1. Džingis-kanova centralizacija.....	3
3. Društvo, ekonomija i politika.....	
3.1. Društvo.....	5
3.2. Ekonomija	6
3.3. Politika.....	7
4. Temudžin – Džingis-kan.....	9
5. Kublaj-kan.....	12
6. Mongolska vojna organizacija.....	16
6.1. Oprema i oružje	17
6.2. Opsadno ratovanje.....	18
6.3. Pojava baruta.....	20
7. Zaključak.....	21

1. Uvod

Mongolija se danas ne može ubrajati među najnaprednije i najrazvijenije zemlje svijeta, ali poznata je po svojoj kulturi i povijesti. No, prije je bila poznata kao strah i trepet zemljama Dalekoga istoka i zemljama europskog kontinenta. Riječ Mongol je prvi put upotrijebljena u zapisima kineske dinastije Tang (618.-906.), poznatima kao Meggu a do dolaska dinastije Song (960.) naziv je postao sveopće prihvaćen. Proto-Mongolija je isprva bila pod vlašću plemena Kitan koje je imalo izrazit utjecaj na kasniju kulturu Mongola. Oni su zauzimali područje Sibira i sjeverne Kine, a 907. osnivaju dinastiju Liao. Za vrijeme dinastije Jin (1125.-1234.), a kako bi se održala kontrola nad stepskim plemenima, Kinezi su koristili taktiku *yi yi zhi yi*¹ („zavadi, pa vladaj“). Prije pojave Džingis-kana, Mongoli su u 12. i 13. stoljeću bili podijeljeni na više nomadskih plemena, a svako pleme je imalo vlastitu hijerarhiju. To potvrđuju dva najvažnija izvora iz 13. i 14. stoljeća pod imenom *Tajna povijest Mongola* i *Zlatna knjiga*. Perzijski povjesničar Rashid al-Din je napisao *Zlatnu knjigu*, dok je autor *Tajne povijesti Mongola* nepoznat (P.D. Buell, 2003, str. 1-7). Temeljna obiteljska zajednica kod Mongola bila je pleme, a živjeli su u nomadskim selima poznatima kao *ayil*. Različita plemena su se bračnim putem povezivala i stvarala obiteljsku povezanost. Jedno od najvećih postignuća Džingis-kana je ujedinjenje svih plemenskih zajednica u jednu jedinstvenu skupinu. To je postigao ubijanjem svojih rivala, poglavara drugih plemena i osvajanjem njihovih teritorija. Za uspostavu Mongolskog Carstva je, pored Džingisa, zaslužan i njegov unuk Kublaj-kan (Nicolle, 1990, str. 5). U ovom radu ćuse, osim života i postignuća dvojice spomenutih vladara osvrnuti i na, vojno umijeće, uključujući i uvođenje baruta, a zatim na filozofiju, društvenu strukturu, politiku i gospodarstvo Mongolskog carstva.

¹ Kin. *yi yi zhi yi* – eng. “Using the barbarians to control the barbarians”/ hrv. “koristiti barbare da se kontroliraju barbari”

2. Mongolija prije carstva

Kao narod Mongoli su prvi put spomenuti u vrijeme dinastije Tang (618.-906.). Smatra se da su se spustili iz sibirskih šuma te kasnije, u ranom 12. stoljeću izrasli u snažnu konfederaciju plemena pod vodstvom Kabul-kana². Nakon poraza od saveza Tatara i dinastije Jin 1164. godine raspali su se na manja plemena koja su ostala neujedinjena sve do dolaska Džingis-kana. Postojale su mnoge različite podgrupe plemena, ali dvije najveće i najznačajnije su bile Borjigin i Tayichi'ud (T. May, 2018., str.12).

Prije ujedinjenja plemena i pojave Džingis-kana, mongolsko društvo je bilo uređeno kao nomadske plemenske zajednice. Neka od većih plemena u Mongoliji su bila Kerati, Tatari, Merkiti, Naimani, Ongudi i Dughlati. Međudnosi plemena nisu uvijek bili dobri, kao primjerice kod Tatara i Kerata koji su često međusobno ratovali. Najveću važnost Mongoli su pridavali krvnom i bračnom srodstvu, a odnosi s drugim plemenima gradili su se putem brakova ili posvajanja. Uređenje većih plemenskih zajednica je bilo aristokratsko, tako da jedna obitelj vlada nad ostalim podanicima koji joj nisu u srodstvu. Kao primjeri većih plemena mogu se izdvojiti Jalayir, Sulduz i Merkit; te su plemenske zajednice bile toliko velike da se više nije mogla razaznati krvna veza među svim članovima plemena, te dolazi do podijele na vladajuće plemstvo i podanike (P.Wing, 2016, str. 29-32.).

Zbog nomadskog stila života mongolskih plemena tijekom hladnijih razdoblja godine dolazilo je do spajanja više plemena u jednu veću zajednicu. Prije postojanja carstva nema dokaza o formiranju većih gradskih zajednica nego se živjelo u *jurtu*³ ili *geru*, vrsti okruglog šatora, koji je bio lagan za rastaviti i ponovno podići. Za vrijeme kasne jeseni i zime, kada je bilo dovoljno hrane i kada su životinje klali za meso, bilo je moguće prehraniti više ljudi, odnosno više plemena. Za vrijeme tih okupljanja dolazilo je do sklapanja brakova i rodbinskog povezivanja između više plemena pa su se u njihovu čast često pripremale gozbe koje se zovu *qurim* (P.D. Buell, 2003, str.

² Pradjed od Džingis-kana

³ *Yurt /ger-* šator sa gredama od bambusa i zidovima od krzna i pliša

4-5). Mongoli su imali nekoliko riječi koje otkrivaju podjelu na osnovne društvene i političke kategorije. Mongoli su zamišljali svoj društveni ustroj od najmanje do najveće jedinice: ljudi (*irgen*), „kost“ (*yasun*), klansko podrijetlo (*oboq/obogh*) i pleme (*aymagh*). Zbog svoje otvorenosti, plemena su često pripajala vanjske, nesrodne grupe putem brakova ili pozivanjem na zajedničku povijest. Takvo pripajanje je bilo u korist plemenima koja su htjela povećati svoju snagu i politički utjecaj u usporedbi s ostalima (P. Wing, 2016, str.32.). Povjesničarka Isenbike Togan je identificirala dva različita modela sustava plemena prije pojave Džingis-kana, decentralizirani i centralizirani. U prvom je postojalo je više poglavara, koji su dijelili političku moć. Primjeri takvih plemena su Qongqirat, Ikeres i Mangqut. Drugi model su sačinjavala plemena poput Kerjita i Naimana koja su imala centraliziranu i nasljednu vlast, odnosno vladajuću obitelj s titulom *kana*. Rad povjesničarke Isenbike Togan govori o postojanju različitosti u društvenoj i političkoj hijerarhiji, te da ta različitost objašnjava Džingis-kanov uspjeh ujedinjenja različitih plemena.(P. Wing, 2016, str.32.).

U drugoj polovici 12. stoljeća većina mongolskih plemena na sjevernoj strani stepa u Mongoliji je bilo pod vlašću kineskih dinastija. Od dinastije do dinastije razlikovao se tip dominacije nad plemenima. Nekada su plemena bila pod vojnom dominacijom kao u slučaju dinastije Liao (960 – 1125), a nekada pod kombinacijom ekonomske i političko -socijalne dominacije kao kod dinastija Jin (1125-1234) i Uighur kanata (744-840.). Savezi sa Mongolima su bili od velike koristi za Kinu. Sjeverni teritoriji Mongolije koje su okupirali Mongoli, kineskim dinastijama su služili kao obrambeni pojas od velike prijetnje plemena Tatara s juga. Upravo zbog tatarske prijetnje za vrijeme dinastija Jin i Liao u 12. stoljeću dolazi do izgradnje zida preko gorja Higan i do traženja saveznika kod sjeverno stepskih plemena (T. May, 2018., str. 9-12).

2.1. Džingis-kanova centralizacija

Period širenja Mongolskog Carstva počinje u 1206. godini i ne prestaje sve do pada Carstva. Počevši od 1206. Mongolsko Carstvo se širi od sjevera Bajkalskog jezera do Žute rijeke i od istočne strane planine Xiang'an sve do zapadne strane planine Altaj. Unatoč raznim vanjskim i unutarnjim socijalnim migracijama i invazijama

Carstvo se uspjelo održati na vlasti 800 godina (H.G. Schwarz, 2006., str. 153.).

U kasnom dvanaestom stoljeću mongolsko društvo je prošlo kroz reforme koje su promijenile odnose između plemena i vladajućih zajednica. Sva politička moć prestala je biti podijeljena između aristokratskih obitelji u plemenima, nego je postala centralizirana u rukama Džingis-kana. Prilikom centralizacije političke moći mnoga plemena su se pridružila Džingis-kanu, dok su ona koja su to odbijala bila uništena. Zbog porasta stanovništva u dvanaestom stoljeću došlo je do spajanja plemena i povećanja političke moći već velikih i moćnih plemena. Džingis-kan uvodi prvi pisani zakonik koji se zvao *Jasa*. Zakonik je strogo određivao uloge, obaveze i ponašanja svih ljudi u mongolskom društvu. U njemu su tri točke bile najviše naglašene i strogo provođene, a to su bile odanost Džingis-kanu, jedinstvo Mongola i stroge kazne. Prve ljude koji su mu se pridružili, takozvane osobne pratitelje (*nökeri*) Džingis-kan je smatrao najvjerodostojnijima i najsposobnijima. Rastom broja sljedbenika bio je u stanju postizati sve veće vojne uspjehe, a stečenom reputacijom i pravednom raspodjelom plijena osigurao si je daljnje novačenje mongolskim nomadima. Tako je 1206. postao vođom svih Mongola uzevši si novo ime Džingis-kan, „univerzalni vladar“.

Džingis-kan je uspostavio Mongoliju kao jedinstveno, centralizirano carstvo pod vlašću kana i njegove obitelji uz oslonac na snažnu carsku vojsku. Jedna od prvih reformi bila je smjena tradicionalne vladajuće klase i ukidanje nasljedstva položaja te postavljanja novih ljudi koji su bili puno sposobniji i vjerniji na pozicije u civilnoj i vojnoj administraciji. Upravo ta reforma je pokrenula proces osnutka Mongolskog Carstva (H.G. Schwarz, 2006., str. 153.).

3. Društvo, ekonomija i politika

3.1. Društvo

Osnova mongolske društvene zajednice bilo je pleme, koje je imalo svoje vlastite tradicije, institucije i vjerovanja povezana s mitom zajedničkom podrijetlu. U slučaju ujedinjenja više plemena, ti su mitovi služili za smanjivanje među „novom“ subraćom i održavanje solidarnosti. Svi pripadnici plemena, ne samo u slučaju vladajućeg sloja nego i kod običnog puka koji se zvao *haran*, po tradiciji i mitologiji potječu od istog pretka. U slučaju plemstva ili elite njihova je povezanost s mitološkim pretkom bila neposredna što je legitimiralo njihov položaj. Plemićke obitelji nosile su prezimena koja su obilježavala klanova (*obogh*) i podklanova (*yasun*) u sustavu plemenskog srodstva. U klanovima dominantnu ulogu su imale obitelji poglavara (*noyan* ili *beki*) (J. Fletcher. 1986. str.16. i 17.).

Poglavari su mogli imati više žena i djece kako bi bilo više kandidata za izbor novog poglavara iz obitelji, no uvijek je postojala glavna ili prva žena koja je imala status glavne savjetnice vođe. Poglavari se birali iz obitelji prethodnog poglavara i to izborom najposposobnijeg muškog člana obitelji. Kada bi poglavari umrli, titula se nije nasljeđivala, nego je bila dana muškom članu obitelji koji se pokazao kao najposposobniji vođa za pleme, dok je imovina bila nasljeđena od strane najmlađeg sina glavne žene. Kod izbora poglavara postojale su dvije metode izbora, a to su patrilinearno i lateralno. Kod patrilinearne metode nakon smrti poglavara, pozicija prelazi s oca na najposposobnijeg sina, dok kod lateralne metode pozicija prelazi na najstarijeg člana poglavarove obitelji što može biti brat ili ujak poglavara. ⁴(J. Fletcher. 1986. str.17.).

U mongolskom društvu žena je bila većinom ravnopravna muškarcu, te su mogle vladati kao regentice. Prva regentica koja je kasnije postala carica je bila žena Džingis-kanovog sina Ogotaja, carica Toregene Katun. Njen dolazak na prijestolje kao

⁴ A razlog tom kontradiktornom sistemu je, prema Fletcheru, da omogući plemenu da opravda koji god izbor napravili

prva mongolska carica 1241. godine dogodio se zbog niza smrti njezinih sinova. Zapisi spominju kako je svoju poziciju osigurala svojim političkim umijećem i povezanošću s Džingisovom obitelji kao majka najstarijeg sina, kana Ogoteija (B. De Nicola, 2018.str. 4.-6.). Zadaća žena je uglavnom bila postavljanje i rastavljanje šatora, vožnja kola, priprema hrane i koža za prodaju. U religiji su bile ravnopravne muškarcima kao šamani koji su se zvali *iduqan*, a razlikovale su se po odjeći koju su nosile i po artefaktima poput bubnja, totema konja. Još jedna razlika između spolova je bio stil govora. Plemkinje su često nosile na glavi *boqtu* što je bila raskošna tkanina ukrašena nakitom (P.D. Buell, 2003., str. 192, 193, 214, 284.)

3.2. Ekonomija

Mongoli su od 11. do 13. stoljeća bili nomadski pastiri i lovci, a veliku važnost su pridavali konjima koji su, pored jakova bili jedna od glavnih životinja za trgovanje i pokazivanje statusa obitelji (N. Vidaković, 2015., str. 84.). Jedna od najvažnijih ekonomskih prometnica bio je *Put svile* koji se prostirao kroz Mongolsko Carstvo. Mongolsko plemstvo je održavalo trgovačke veze i to samo sa odabranim partnerima koji su podržavali mongolski svjetonazor. Posljedica kontrole Mongolskog Carstva nad Euroazijom je bio veći doticaj s različitim kulturama, ljudima, znanjem i tehnologijom. Put Svile je pružio Mongolskom Carstvu veliko bogatstvo i povezanost Europe s dalekom Azijom kroz trgovinu, ali također trgovci su bili puno sigurniji ako su bili pod zaštitom kana (P. Kalra., 2018., str. 51.-54.).

Postojala su dva tipa poreza u Mongoliji, prvi je bio novčani (*alban*), a drugi je bio materijalnim dobrima i uslugama (*qubčiri*). Drugi je predstavljao obaveze mongolskih podanika prema plemstvu. Naposljetku je nastao trojni sistem plaćanja poreza koji se bazirao na oporezivanju zemljišta, carini i davanja plemstvu. Postojale su iznimke, ljudi koji nisu bili oporezivani te su oni bili upisani u *tarkan*, što je zapis o oslobođenju plaćanja poreza. (J.M. Smith., 1970., str. 46.-48.).

Roba koja je bila u opticaju u Mongolskom Carstvu se razdvajala u sedam grupa:

luksuzna roba, zlato i srebro, robovi, hrana, oprema za konje, *koumiss*.⁵ Pod luksuznu robu spadali su predmeti poput svile, nakita, egzotičnog krzna i dragog kamenja. Roba kojom se najviše trgovalo bila je tkanina (R. Raina, 1993., str. 83.-85.). Tekstilna roba je u Carstvu bila smatrana jednako vrijednom kao i novac. Prema sačuvanim zapisima može se vidjeti da se svila izvozila u Veneciju otkud je kasnije bila preprodavana po Europi. U svojim spisima Marko Polo opisuje kako je odjeća kod Mongola bila znakom statusa i društvenog položaja prinčeva u carskoj palači, te kako je još od doba Džingis-kana, darivanje skupocjene odjeće bila redovita tradicija koja se održala sve do 14. stoljeća (P. Kalra, 2018., str. 112.-113.).

3.3. Politika

Džingis-kanov uspon na vlast je pokrenuo stvaranje Mongolskog Carstva koje se protezalo od Kaspijskog mora do Koreje. Carstvo je obuhvaćalo cijelu Kinu, središnju Aziju, Perziju i Kijevski teritorij. Carstvo je bilo organizirano i uspostavljeno prema tradicijama koje su bile poznate u stepama. Džingis-kan je svoje carstvo podijelio između svoja četiri sina, Džočija, Čagataja, Odgoteja i Toluija, prema raspodijeli decimalnog sustava koji je dijelio područja na desetine (arban), stotine (jagun), tisućice (mingghan) i deset tisućice (tumen). Vladavina Mongolijom nakon Džingis-kan nije više bila centralizirana, no i dalje je imala iste elemente vladavine kao i prije. Četiri *Kaganata*⁶ su imali svoje principe vladanja ustanovljena po uzoru na Džingisovu vladavinu (P. Kalra, 2018. str. 34.)

Prema tradiciji stepskih plemena *kan*⁷ se birao na skupštini kanov *kurultajj* koji su se održavali za vrijeme sastanka svih plemićkih obitelji, te kada bi izbori završili kanbi vladao iz glavnog grada prozvanog *ordo*⁸. Za vrijeme Džingis-kana i njegovih sinova grad iz kojega je vladao se zvao Karakorum, ali za vrijeme Kublaj-kana 1271., glavni grad je postao Peking. Upravljačke strukture u Kini, Perziji, Rusiji i srednjoj Aziji

⁵ *Koumiss* – fermentirano konjsko mlijeko koje se koristilo u šamanskim ritualima i slavljinama.

⁶ Kaganat- područje ili teritoriji kojim je vladao Khan. Nakon Genghis Khana bila su četiri kojima su vladali njegovi sinovi Jochi, Chaghatai, Odegei i Tolui.

⁷ *Qaghan* – titula, hrv. Kan

⁸ *Ordo* – naziv za glavni grad/kamp iz kojega je vladao Khan. Na zapadu se riječ poredak razvila iz riječi *ordo*.

su proizlazile iz nomadskih tradicija, ali su bile prilagođene za te krajeve. Carstvo je bilo podijeljeno na upravne ogranke prema decimalnom sustavu koji su dijelili na već ranije spomenute mjere, a sastojali su se od šatora koji su se brojali po desetcama, stotinama, tisućama i deset tisućama. Ovakav sistem je bio bitan jer su onda manje jedinice mogle biti nadgledane od strane ljudi kojima kan vjeruje, a to su uglavnom bili članovi obitelji, zapovjednici i *nokeri* (P. Kalra, 2018. str. 34.-36.).

Za vrijeme vladavine dinastije Yuan, koju je uspostavio Kublaj-kan, politička situacija je bila posebno nestabilna na području prisilno osvojene Kine. Na njegovom je dvoru, postojao u administraciji povlašteni sloj ljudi perzijskog podrijetla kojima je kan vjerovao. Jedan od njih bio je Ahmad Fanakati koji je obavljao dužnosti visokog ministra u Kini od 1262. godine. Zbog svojeg podrijetla i vjeroispovijesti, mnogi kineski ministri su ga optuživali za nepotizam, korupciju i krađu novca. Kineski ministri su bili učenici konfucijanizma, te je njihov predvodnik bio bivši ministar Lian Xixian. Ahmad je ubijen u svom uredu 1282. od strane pobunjenika koji su bili simpatizeri bivših kineskih ministara. Kina za vrijeme dinastije Yuan nije imala nijednog ministra domaćeg podrijetla, a razlog tomu je bilo je kanovo nepovjerenje u pripadnike potlačenog naroda. Nakon urote i atentata na Ahmada od strane pripadnika pobunjenika, Kublaj je naredio Kogataiju, jednom od svojih najvjernijih zapovjednika, da ispita sve ljude u gradu, pronađe sudionike urote i pogubi ih. U istrazi su također pronađeni planovi da se digne pobuna i da se ubiju svi ljudi koji su nosili brade, odnosno muslimani (W. Tsai, 2011., str. 91.-92.).

4. Temudžin- Džingis-kan

Rani život Džingis-kana nije dobro poznat zbog nedostatka izvora, ali izvori koji postoje ga povezuju s legendama i simbolizmom na koji su se pozivali svi kasniji kanovi (A. Khan, 1995., str. 248.). Smatra se da je bio rođen između 1155. i 1167. godine u klanu Borjigin. Bio je najstariji sin poglavara klana, te je nakon smrti oca preuzeo ulogu poglavara. Zbog neiskustva i dobi od 13 godina, klan ga nije želio slijediti i zbog toga su on i njegova obitelj bili prognani u planine Kentai. Kasnije, zbog svoje vještine kao ratnik i jahač, Temudžin je zadobio povjerenje poglavara plemena Kerait i oženio se sa svojom prvom ženom Borte. Tijekom jednog od pohoda plemena Merkit njegova žena je bila oteta. Razlog otmice je bila osveta za otmicu Džingisove majke od strane njegovog oca. Kasnije u pohodu protiv Merkita bila je spašena i 9 mjeseci kasnije rodila je sina *Jochija*⁹ koji, iako je bio najstariji sin, nije imao mogućnost nasljedstva vodstva zbog sumnje u očinstvo (D. Nicolle, 1990., str. 17-18.).

Jedan od prvih velikih vojnih uspjeha bio je pohod s plemenom Kerait protiv Tatara 1199. godine, a u njemu su, osim sljedbenika Temudžina i plemena Kerait sudjelovali i Kinezi koji su se brinuli oko sve većih upada Tatara u Kinu. Porazom Tatara, Kina je odlučila poglavaru plemena Kerait, Togrula nagraditi titulom *wanga* (kralj ili nadglednik) svih sjevernih dijelova Kine. Džingisovi nadolazeći pohodi bili su u ime *wanga* plemena Kerait tako da Togrul postaje najjači vladar u Mongoliji. Upravo na temelju Togrulovog kraljevstva, bilo je izgrađeno Mongolsko Carstvo Džingis-kana (D. Nicolle, 1990., str. 18.-19.).

Jedna od bitnih osoba u njegovom životu je bio njegov krvni brat (*anda*) Jamuka, s kojim je ujedno bio i rival. Jamuka je bio vojskovođa Togrulove vojske u kojoj je Džingis služio kao poručnik. On je predvodio napad na Merkite kada je Džingis-kanova žena bila oslobođena. Džingis je u službi Jamuke proučavao tehnike i strategije ratovanja u stepama, što je kasnije bio temelj njegovih strategija ratovanja (G.Lane, 2006., str. 235.). U 1181. godini dolazi do razlaza između Džingisa i Jamuke zbog

⁹ *Jochi*- prema legendi, zbog nepoznatosti oca je li to bio Temudžin ili pripadnik plemena Merkit, prozvan je Joči što znači gost/posjetitelj.

razlike u njihovom podrijetlu. Na inicijativu svoje žene Džingis je uzeo vojnike koji su mu bili odani i napustio Jamukin kamp. Vojska se podijelila između dvojice vođe. Među Džingisove pratitelje ubraja se klan Borjigid koji su ga kasnije imenovali kanom Borjigida (T. May, 2007., str. 6.)

Suparništvo između Džingisa i Jamuke se povećalo do te mjere da je prouzročilo 1187. godine bitku kod Dalan Balzhuta, u kojoj je Jamuka pobijedio te Džingis bježi u Kinu. Svojim povratkom iz Kine oko 1190. nastavlja svoju službu kao vazal Togrula i borbu protiv plemena Merkita i Tataru. Nakon bitke 1201. godine protiv plemena Tayichiut i pobjede nad njima, Džingis se okreće na Tatara kako bi ih osvojio. Pohodna Tatara je bio uspješan, a pripadnici pokorenog plemena raspodijeljeni su po konfederaciji Kerita i Mongola. Iako je još obavljao vazalsku službu, Džingis je zagospodario cijelom istočnom Mongolijom. Zbog nestabilnosti na Torgulovom javlja se zabrinutost oko Džingisovog brzog stjecanja moći i 1203. godine do bitke između Mongola i Kerita u kojoj Džingis pobjeđuje. Džingis nije pogubio aristokraciju plemena Kerit, nego ih je integrirao u mongolsku plemićku obitelj. Posljednja bitka koja je učvrstila Džingisovu vlast u stepama bila je bitka na stepi Sa'ari protiv plemena Naiman, koje je predvodio Tajang Kan (T. May, 2007., str. 13.-15.).

U carevoj blizini nikome nije bilo dozvoljeno nositi oružje osim *keshigu*, pripadnicima carske garde. Garda se dijelila na dnevnu (*thorguud*) i noćnu (*khevtuul*), strijelce (*qorchis*), a članstvo u njoj služilo je kao odskočnica za daljnje napredovanje u vojsci i upravi. Džingis-kan je osobno imenovao više zapovjednike u svojoj vojsci. Politička i vojna moć decimalnom organizacijom bila je centralizirana u rukama kana i njegovih sinova te je plemićki status iz različitih plemena bio zanemariv jer više nije omogućavao nikakav utjecaj u vojsci ni politici (P. Wing, 2016., str. 33.-34.).

Nakon stabilizacije Mongolije i njenih plemena, započeli su planovi širenja Carstva prema istoku to jest prema carstvu Jin koje se je miješalo u mongolsku politiku. Mongoli su započeli proširenje invazijom kraljevstva Xi-Xia, a jedan od razloga invazije osim proširenja teritorija je bila i sigurnost, jer je u kraljevstvo Xi-Xia pobjegao Torgulov sin. Započeli su pljačkaški pohod, a prava invazija 1209. godine. Iste godine

Mongoli su došli do grada Zhong- Xiang, te izveli prvu opsadu u povijesti mongolske vojske. Grad je pao u listopadu 1209. godine kada je Džingis-kan naredio da se prokopa kanal i poplave zidine grada. Invazija na dinastiju Jin u sjevernoj Kini dogodila se 1211. godine. Nekoliko plemena koja su graničila sa carstvom Jin su prešli na stranu Mongola. Razlog napada je bio osiguravanje ratnog plijena za danje pohode. Povlačenje Mongola s teritorija carstva Jin dogodio se 1212. godine kada je bio potpisan mir u kojemu je carstvo Jin moralo plaćati ogroman danak Mongolskom Carstvu (T. May, 2007., str. 16.-18.).

Džingis-kan se nakon osvajanja carstva Jin okrenuo prema jugu, odnosno prema islamskim zemljama, zbog njihovog bogatstva u obliku prirodnih resursa. Nakon što je jedna od mongolskih trgovačkih karavana bila napadnuta i opljačkana od strane guvernera Horezmijskog Carstva koje se nalazilo na području današnje centralne Azije, Afganistana i Irana. Džingis-kan je pokrenuo invaziju protiv njih koja je započela 1219. Oduzimanje teritorija i uspostavljanjem političke strukture zapadno od rijeke Eufrat, uspostavlja se administracija koja je bila vođena predstavnicima Khana pod imenom *basqāqs* čija je vlast bila zasnovana vojnim garizonima (P. Wing, 2016., str. 35.-36.). Prva bitka protiv Horezmijskog Carstva se odvila 1219. godine kod grada Otrara u današnjem Kazahstanu. Mongoli su masakrirali stanovništvo i pogubili guvernera tako da su mu na lice izlili otopljeno srebro. Nakon pobjede kod Otrara, vojska od 400 000 vojnika se podijelila na pet dijelova i krenula na zasebne točke u carstvu kako bi spriječila ujedinjenje horezmijske vojske. Nakon konačne pobjede 1221. godine dolazi do aneksije pokrajine Horezmijskog Carstva Transoksijanu te Mongoli zadržavaju samo taj dio carstva (T. May, 2007., str. 19.- 20.).

Povlačenje vojske s islamskih teritorija bilo je uzrokovano pobunom u osvojenim zemljama kraljevstva Xi-Xia. Džingis-kan je do 1226. godine preuzeo sve dijelove kraljevstva Xi-Xia, osim glavnog grada koji je ostao neosvojen sve do 1227. godine (T.May, 2007., str. 20.-21.). Na smrti 18. kolovoza 1227. godine Džingis-kan je izdao naredbu da se smrt ne objavi sve do osvajanja glavnog grada Xi-Xiae. Preminuo je zbog ozljede uzrokovane u lovu, kada je pao s konja u svojim šezdesetima (D. Nicolle, 1990. str. 48.).

5. Kublaj-kan

Nakon smrti Džingis-kana, Mongolsko Carstvo je podijeljeno na četiri dijela među njegovim sinovima, te se granice nisu puno mijenjale sve do 1264. godine kada na vlast u istočnoj Mongoliji dolazi Kublaj-kan. Kublajevo rođenje 1215., za razliku od Džingisa, nije opskurno i nema mitskih elemenata. Njegova majka, Sorkhakhtani, je imala veliki politički utjecaj u carstvu i smatra se jednom najsnažnijih žena u povijesti Mongolije. Bila je udana za Džingisovog sina Toluija, no nakon njegove smrti nije se ponovno udavala, već se posvetila svojim sinovima (D. Nicolle, 1990., str. 56.). Kublajeva majka je također bila kršćanka, no samo je jedan od njezinih četiriju sinova bio odgojen i obrazovan u kršćanskom duhu, dok su ostali bili učeni u duhukineske filozofije. Kublajevo kinesko obrazovanje je kasnije utjecalo na njegovu vladavinu (B. De Nicola, 2018., str. 72.- 73.)

Kublaj nije bio prvi u liniji za nasljedstvo prijestolja kana nego je to bio njegov brat Mongke, koji mu je nakon dolaska na vlast, ponudio teritorije u Kini. Za razliku od Kublaja, Mongke je bio vladar koji se nije obazirao na ekonomiju, no uspio je ojačati vojsku i administraciju u Carstvu što je doprinijelo centralizaciji. Mongke i Kublaj su 1257. godine započeli s ratom protiv Koreje i dinastije Song. Južna Kina je ostala neosvojena u vrijeme Džingis-kana, te je bila jedna od najteže osvojitivih područja zbog dobro ozidanih gradova i zbog zemlje koja je bila puna planina. U rujnu 1253. Kublaj je predvodio pohod na kraljevstvo Dali na jugo zapadu kako bi presjekao trgovinu Kine Song s Burmom i Indijom. Smatra se da je to bio prvi pravi pohod koji je predvodio kao jedan od prinčeva Mongolije. Zbog planinskog teritorija Mongoli suse morali prilagoditi novom kineskom načinu ratovanja. Mongoli su zauzimanjem ključnih točaka na svojem pohodu održavali zalihe hrane. Vojska koja je bila na pohodu na glavni grad kraljevstva Dalija se bila razdvojila na dva dijela i postepeno osvajala teritorije i sela koja su onda postala opskrbeni lanac za vojsku (D. Nicolle, 1990., str. 57.-58.).

Kada se vojska ponovno sastala kod glavnog grada Dalija, grad je pao bez većih gubitaka jer se predao, te su jedini gubici bili 3 mongolska zapovjednika, 2 kineska zapovjednika i glavni ministar grada. Ovim pohodom Kublaj se dokazao kao civiliziran i milosrdan osvajač, te nakon 15 mjeseci opsade, Mongoli su mogli napasti Kinu Song sa sjevera i zapada. Kublaj je bio poznat po tome što je uvažavao razmišljanja i mišljenja kineskih filozofa pogotovo svog učitelja Yao Shu-a, za kojega se smatra da je imao najveći utjecaj nad Kublajevim vladanjem. Zbog svojih učenja i uvjerenja Kublaj je imao puno neprijatelja kod Mongola tradicionalnog svjetonazora. Mongeke kan je 1257. godine odlučio provesti istragu Kublajevog savjetnika te su pogubljeni kineski oficiri u Kublajevoj službi. Na nagovor svog savjetnika Kublaj je odlučio dokazati svoju odanost bratu i kanu tako da je otišao u prijestolnicu sa svojom djecom i ženama. Nakon dokazivanja svoje lojalnosti Kublaj i Mongke su odlučili osvojiti dinastiju Song u potpunosti (D. Nicolle, 1990., str. 59.-60.).

Strategija za osvajanje dinastije Song je bila da se osvoji sav okolni teritoriji i izolira centar. Za vrijeme opsade grada Wuchanga, Kublaj je dobio obavijest o bratovoj smrti, te je pohod stao dok se nije izabrao novi kan. Novi kan je trebao biti izabran na *kurultajui*, no Kublaj je, kako bi osigurao izbor, unatoč pozivu nastavio svoj pohod na Song. Prelaskom rijeke Yangtze Kublaj se sukobio sa vojskom Songa. Pobjedom nad njihovom vojskom Kublaj je započeo opsadu središta kraljevstva Song, tako da je zapriječio protok rijeke Yangtze. Zbog udaljenosti od Mongolije i situacije u kojoj se našao, Kublaj četvrtog lipnja 1260. saziva *kurultaj* u Shangtu. Na tom sastanku sudjelovali su njegovi vojni zapovjednici koji su ga proglasili vladarem Mongolije. Sličnu situacija i u Mongoliji na *kurultaju*. Tada su stariji, tradicionalniji, mongolski vođe izabrali njegovog mlađeg brata Arik Beke za kana. Zbog raspodijeljenosti Mongola između Kublaja i Arik Bekea izbija niz građanskih ratova koji završavaju tek kada se Arik Beke predaje 1264. godine. Zbog nepovjerenja Mongola Kublaj-kan se okrunio kao *Nebeski Sin*, Car Kine, također je izjavio i da su Mongoli bolji ratnici, ali da Mongolija treba kinesko umijeće vladanja (D. Nicolle, 1990., str. 60.-62.).

Nakon što je 1264. godine završio sukob između Kublaj Kana i Arik Bekea,

Kublaj-kan se ponovno okreće prema dinastiji Song koja je bila pod opsadom. Kraljevstvo Song je bilo teško osvojivo zbog svoje lokacije u planinskom području punom velikih rijeka, no zbog unutarnjih sukoba između Carske palače i vojskovođa, kraljevstvo je bilo neorganizirano. Nakon smrti cara dinastije Song na prijestolje dolazi njegov nećak, koji je bio invalid, te kontrolu nad državom preuzima ministar Jia Sidao koji se pokazao kao vrstan protivnik Kublaju. Dinastija Song je imala snažnu mornaricu na rijekama koja nije popuštala pred Mongolima, no zbog unutarnjih problema u dinastiji Song mnogo generala je prelazilo na stranu Kublaj- kana. Manji sukobi su se događali između 1264. i 1268. godine sve dok Mongoli nisu napravili vlastitu mornaricu kojom su upravljali ljudi iz Koreje i Kine (dinastije Song). Sa svojom mornaricom uspjeli su blokirati opskrbne linije dinastije Song, dolaskom inženjera s Bliskog istoka počinje gradnja *trebušeta*¹⁰ koji postaju ključ pobjede i prisile glavnog grada dinastije Song 1275. na predaju (T. May, 2018., str. 181.-185.).

Kublaj-kan nakon pobjede nad dinastijom Song planira pohod na Japan. S novim saznanjima o mornarici i morskim ratovanjima, Mongoli kreću u izgradnju nove mornarice u Koreji, te pohod kreće 1274. godine i uspijevaju zauzeti južne otoke Tsushime i Iki. Mongolska invazija Japana nije uspjela zbog iznimno lošeg vremena i tajfuna. Mongoli odlučuju prebroditi oluju na moru što je uzrokovalo velike gubitke i povlačenje. Drugi pohod na Japan krenuo je s dvije strane prema otoku Iki, jedna strana s juga Kine, a druga sa sjevera Kine. Zbog loše komunikacije mongolske flote su se nasukale na pogrešne strane otoka gdje su ih Japanci pobijedili, no pravi poraz je došao kada je još jedna oluja pogodila flote i potopila ih, a Japanci su tu oluju nazivali *Božanski vjetar (kamikaze)*¹¹ (D. Nicolle, 1990, str. 65.-67.).

Kublaj je za vrijeme svog života bio pod velikim utjecajem kineske filozofije vladanja. Izgubio svoju najvoljeniju ženu Čabi 1281. godine i pao u depresiju. Tuguje utažio s hranom i pićem što je dovelo do medicinskih problema kao što su giht i dijabetes. Umire u siječnju 1294. u 78. godini života, a svoj carski pečat dodjeljuje svom unuku Temuru koji postaje sljedeći kan. Bio je pokopan na brdu Burhan

¹⁰ *Trebuchet* – vrsta katapulte s protu-težom koji imaju veliki domet, tada još u Kini nisu bili poznati.

¹¹ *Kamikaze* – božji vjetar.

Haldun pored svoga brata Mongkea i djeda Džingis-kana (D. Nicolle, 1990, str. 92.)

6. Mongolska vojna organizacija

Glavna vojna jedinica kod Mongola bili su strijelci na konjima koji su se održali sve do uvođenja baruta. Mongolski ratnici su bili trenirani u jahanju, streličarstvu i hrvanju od rane dobi. Prema tradiciji nomadskih plemena, očevi su podučavali svoje sinove u vještinama jahanja i lova od treće godine života, kako bi kad odrastu bili spremni za pohode i obranu svojeg plemena. Kod malo starije dobi, vježbanje odapinjanja strijele na konju odvijalo se kroz vježbu imenom *qabaq* u kojoj je cilj bio pogoditi metu na podesnom stupu. Za vježbanje formacijskog jahanja koristila se vježba koja se zove *nerge*. Druga vježba se izvodila za vrijeme lova gdje su se vježbale formacije jahanja kako bi ratnici ostali u formaciji tijekom vježbe. Ona je pomogla kod manevriranja i discipline konjaništva prilikom koordinacije formacija. Disciplina kod Mongola se učila kroz priče o velikim predcima i s time ih učilo poslušnosti naredbama zapovjednika i predanosti zadatcima. Kroz disciplinu se podučavalo zapovjedništvo, aristokraciju i pješadiju razumijevanje svojih uloga i zadaća u vojsci. S discipliniranim ljudima u vojsci kan nije morao sumnjati u vjernost vlastitih vojnika koji su mogli izvršiti vlastite dužnosti bez njegovog nadzora (T. May, 2007. str. 51.-54.).

Za vrijeme Džingis-kana dolazi do velikog porasta u usađivanju discipline u vojsku. On je dao svojim generalima autoritet da sami kažnjavaju neposluh u vojsci i da je takvo ponašanje bilo težak zločin protiv kana. Također je promijenio ovlasti prinčeva i rodbine u vojsci kako oni ne bi zlouporabili svoj položaj i kršili naredbe zapovjednika. U slučaju kršenja naredbi prekršitelj je trebao tražiti oprost pred kanom. U Džingisovoj vojsci nije postojao ratnik kao pojedinac nego je postojala vojna jedinica kao skup više ratnika i njihov zapovjednik (D. Nicolle, 1990. str. 28.). U slučaju bijega nekolicine vojnika s bojišta kazna se izvršavala nad svim vojnicima, a kazne su većinom bile pogubljenja. Ovakav sustav u vojsci promovirao je disciplinu i predanost jedinice te solidarnost među vojnicima. Kod Džingisa najvažnija stvar kod zapovjednika je bila odanost i iskrenost kanu, koji zauzvrat nagrađuje s povlasticama (T. May, 2007. str. 54.).

6.1. Oprema i oružje

Mongolska oprema je u početku bila napravljena od krzna, kože, drveta i kostiju te se prije ujedinjenja razlikovala od plemena do plemena. Jedan primjer opreme Mongola nalazi se u zapisima *Liao Shih*, povjesničara iz Kine, koji opisuje opremu koju treba posjedovati ratnik plemena Kitan iz Turkistana, a sastoji se od devet komada željeznog oklopa, sedla, odjeće, opreme za konja, četiri luka sa 400 strijela, velikog i malog koplja, toljage, sjekire i halbarde (T. May, 2018., str. 56.). Većina izvora pokazuje da je prosječni mongolski ratnik nosio kožne oklope s krznom i mekane čizme za jahanje, dok je plemstvo posjedovalo oklope od željeza i svile. Svila se koristila za zaštitu od strijela, jer se vjerovalo da je lakše izvaditi strijelu iz rane ako je vrh omotan svilom. Glavno oružje u vojsci je bio refleksni luk kojeg je koristila laka konjica, no većina ratnika je nosila male sjekire i koplja. Engleski dugi lukovi su zahtijevali veliku snagu za napeti, dok se refleksni luk savijao i napinjao do obraza lica. Zbog svoje fleksibilnosti koristio se za ispaljivanje strijela s konja (M. Keen, 1999., str. 190.). Kod engleskog dugog luka penetracija strijele se oslanjala na njezinu težinu, dok je kod refleksnog luka za penetraciju bila bitna brzina strijele. Zbog toga je refleksni luk usporediv sa samostrijelom koji je puno sporiji u ispaljivanju (D. Nicolle, 1990. str. 36.).

Mongolska verzija refleksnog luka bila je puno kraća nego ona koja se koristila u Bizantu i Rusiji. Zbog toga što je mongolski luk bio kraći, bio je na određenim dijelovima deblji i zahtijevao je do 45 kg napetosti za ispaliti strijelu. Izrada luka se razlikovala od naroda do naroda, ali svima je zajedničko da je glavni dio bio savitljivo drvo. Uz drvo ovisno o području u izradi su se koristile kosti, rogovi i tetive životinja, te riblje ljepilo. Za Džingis-kana refleksni lukovi su bili ključni za učinkovitost lake konjice prilikom razbijanja formacija njegovih neprijatelja. Glavne mongolske taktike sastojale su se od kiše strijela i koncentracije strijelaca na određene zone u formacijama neprijatelja. Strijele za refleksne lukove u središnjoj Aziji bile su rađene od šupljeg ili polu-šupljeg drveta što je omogućavalo da strijela ravnije i preciznije leti kod ispaljivanja (T. May, 2018. str. 121.).

Dok kod Džingis-kana vojska ima tradicionalnije oklope i oružje, te tradicionalniju organizaciju, Kublaj-kan uvodi promjene u organizaciji, novačenju i taktikama. Kublaj-kanova vojska je bila centralizirana i dobro organizirana po uzorima iz kineske ratne filozofije. Za vrijeme vladavine dinastije Yuan osnovano je šest upravnih jedinica u carstvu, od kojih je jedna bila Ministarstvo za rat. Njegov je zadatak bio novačenja i obuka ratnika. Kublaj-kan je uveo poseban odred vojnika pod svojim neposrednim zapovjedništvom zvan *Meng-ku chun*, dok su ostale provincionalne vojske, koje nisu bile direktno pod njegovom kontrolom, bile zvane *tammachi* (D. Nicolle, 1990., str. 74. – 75.).

Mongolska vojska za vrijeme Kublaj-kana je bila bolje opremljena, te laka konjica s refleksnim lukovima nije više toliko bitna u vojsci koliko je bila za vrijeme Džingis-kana. Zbog velikih osvajanja, vojska je imala više mačeva, buzdovana, sjekira i raznih vrsta koplja i upravo zbog toga što vojska više nije bila sačinjena samo od stepskih plemena nego i od ljudi iz Koreje i Kine. Zbog miješanja različitih narodnosti pješaci postaju glavna vojna jedinica u Kublaj-kanovoj vojsci. Oklopi su bili napravljeni od kože u stilu kineskih vojnika, no s osvajanjem Kine i pronalaskom rudnika željeza u Mongolskom carstvu dolazi do toga da isključivo kožne oklope nadopunjuju željeznim pločicama(D. Nicolle, 1990., str. 83.-84.).

6.2. Opsadno ratovanje

Prva opsada izvela se za vrijeme Džingis-kanovih pohoda na sjevernu Kinu od 1211. do 1234. godine. Kineski gradovi su bili ograđeni zidovima koje Mongoli nisu znali probiti. Nakon osvajanja sjeverne Kine pojavljuje se velika potražnja za ljudima koji znaju raditi opsadne sprave i nastavlja se sve do Kublaj-kana i uvođenja baruta. Većina opsadnih sprava imala je veliku manu u tome što je trebalo puno ljudi za transport i uporabu, stoga su bile lako uočljive mete za neprijatelje. Sprave za opsade koje su Mongoli preuzeli od Kine dijele se u tri skupine; u prvu skupinu spadaju katapultni koji su bacali glinene lopte, u drugu skupinu su spadali zapaljivi materijali i u treću su spadale baliste (K. Raphael, 2009., str. 356.-358.).

Mongolske taktike opsada su često koristile topografiju i okolinu grada koji je bio pod opsadom u svoju korist. Ako su gradovi imali rijeke koje su ih opskrbljivale vodom, često su rađeni nasipi, brane ili promjena toka rijeke kako bi se gradu uskratila opskrba. Mongoli u svojim opsadama nisu toliko često koristili katapulte i druge sprave upravo zbog toga što su bili prespori. Inženjeri i arhitekti, koji su projektirali izgradnje brana na rijekama i nasipima, su radili danonoćno u smjenama na izgradnji opsadnih sprava (K. Raphael, 2009., str. 362.).

Dinastija Yuan je s promjenom načina ratovanja Mongola uvela i pojačanu uporabu opsadnog ratovanja u južnoj Kini. Kublaj-kan je s zapada dovodio muslimanske inženjere koji su mu konstruirali trebušet, koji je imao veći doomet nego katapulti bazirani na kineskim nacrtima. Jedna od najvažnijih sprava za opsadu u Kublaj-kanovoj vojsci je bila *hui-hui pao* kojega su izumili dva muslimanska inženjera Ala al Din i Ismail podrijetlom iz Iraka, a kasnije se koristila na bojištima i u pomorskim bitkama protiv dinastije Song. *Hui-hui pao* je tip primitivne puške koja je imala ogroman doomet, a većinom se koristila u pomorskim bitkama. Pojavom baruta nastaju nove vrste naoružanja te se na temelju *hui-hui pao* pojavljuje *chu shin pao* za kojega se smatra da je bio primitivna puška ili bacač plamena u tipu grčkog bacača plamena (D. Nicolle, 1990., str. 85.-86.)

6.3. Pojava baruta

Već u 1132. godini postoje dokazi o korištenju zapaljivog praha u ratovanju tako da se je punio u šuplja bambusova debla. U 13. stoljeću u Kini dolazi do pojave primitivnih pušaka koje su ispaljivale šuplje željezne metke punjene barutom koji bi eksplodirali kada bi pogodili metu. Početkom dvanaestog stoljeća u Kini se pojavljuju primitivne granate napravljene od papira pod imenom *huo- pao* koje bi širile maglu kada bi eksplodirale. Za vrijeme Kublaj-kanovog pohoda na Japan, *huo-pao* se koristio u svrhe zamagljivanja bojišta kako bi se zbunilo napadače u jurišu (D. Nicolle, 1990., str. 86.).

U kasnom 12. stoljeću i ranom 13. stoljeću dolazi do izuma prvih pravih bombi napravljenih u metalnim čahurama s fitiljem. Ovakve bombe su se teško proizvodile

upravo zbog toga što su trebale biti napravljene s dovoljno jakim metalom i morale su biti precizno napunjene. Takve bombe bile su bacane pomoću katapulta, no često su tijekom lansiranja bomba u zraku ispadali fitilji. S pojavom metalnih kalupa za bombe ubrzo dolazi i do pojave kalupa za topove koji su bili lakši za napraviti. Željezni kalupi bi prilikom eksplozije lansirali šrapnel koji je radio dodatnu štetu vojnicima. Cilj u proizvodnji topova bio je napraviti dovoljno jak top da ne eksplodira pri ispaljivanju projektila. Iako su topovi bili lakši za proizvesti, nisu bili učinkoviti kao bombe iz katapulta na bojištima. Topovi nisu imali eksplozivne projektele nego čvrste koji su bili korisni jedino za probijanje vrata ili štitova. Topovi su postali bitni na bojištu tek u ranom 13. stoljeću kada su imali veći domet nego katapult, te su bili lakši za prijevozi zahtijevali manje vremena i ljudi za korištenje (S.G. Haw, 2013., str. 447.- 449.).

7. Zaključak

Mongolija je prije uspona Džingis-kana bila ogromna zemlja, naseljena s raznim stepskim plemenima koja su imala slične tradicije i kulturu. Plemena su živjela nomadskim stilom života uzgajajući konje i jakove. Plemena su bila uređena tako daje postojao puk i poglavareva obitelj koja je vladala. Kako bi se plemena ojačala često je dolazilo do ujedinjenja pod jednog poglavara i njegovu obitelj, pozivajući se na zajedničke pretke kao bi se osnažila solidarnost između dvije plemenske zajednice. Uspon Džingis-kana možemo uzeti kao polaznu točku uspona Mongolije u carstvo koje je se održalo sve do 16. stoljeća. Dolaskom Džingis-kana na vlast dolazi do ujedinjenja mongolskih plemena pod jednim kanom i proširenja granica na sjevernu Kinu. Džingis-kan preuređuje vojsku i administraciju stavljajući na važne pozicije vjerodostojne ljude. U Džingisovom carstvu bilo je cijenjeno znanje i vještine individualaca te se u administraciju uvodi decimalna organizacija na desetke, stotine, tisućice i deset tisućice. Za vrijeme Džingisove vladavine carstvo je bilo organizirano po tradicijama stepskih plemena te je administracija osvojenih naroda bila prilagođena mongolskoj upravi. Nakon smrti Džingis-kana Mongolija se dijeli na četiri dijela između njegovih sinova i ostaje decentralizirana sve do pojave Kublaj-kana. Zasjeđanjem Kublaj-kana na prijestolje odstupa se od mongolske tradicije te se prednost daje kineskom umijeću vladanja državom. Laka konjica s refleksnim lukovima prestaju biti glavna jedinica u vojsci, dolazi do procvata ekonomije zbog Puta Svile, proširuje se teritorij na južnu Kinu i Koreju i taktike opsada gradova se unaprjeđuju. Za vrijeme vladavine dinastije Yuan uspostavlja se prva mongolska mornarica i razvija se oružje barutom. Mongolsko Carstvo se pokazalo kao jedno od najvećih i najjačih u srednjem vijeku sa vrlo discipliniranom vojskom i dobrom organizacijom koja je Carstvo održala sve do 16. st. Temeljne osobine u carstvu su bile vjernost kanu i njegovoj obitelji te povezanost s zajedničkim pretkom.

POPIS LITERATURE

1. Buell, Paul D., 2003., *Historical Dictionary of the Mongol World Empire*, *Historical Dictionaries of Ancient Civilizations and Historical Eras*, Br.8, The Scarecrow Press, Inc.
2. De Nicola, Bruno, 2018., *Regents and Empresses: Women's Rule in the Mongols' World Empire*, Edinburgh University Press, str. 65.-89.
3. De Nicola, Bruno, 2018., *Women and the Economy of the Mongol Empire*, Edinburgh University Press, str. 130.-181.
4. De Nicola, Bruno, 2018., *Mongol Women's Encounters with Eurasian Religions*, Edinburgh University Press, str. 182.-241.
5. Fletcher, Joseph, 1986., *The Mongols: Ecological and Social Perspectives*, *Harvard Journal of Asiatic Studies*, vol. 46., br. 1., str. 11.-50.
6. Haw, Stephen G., 2013., *The Mongol Empire — the first 'gunpowder empire'?*, *Journal of the Royal Asiatic Society*, vol. 23., br. 3., str. 441.-469.
7. Kalra, Prajakti, 2018., *The Silk Road and the Political Economy of the Mongol Empire*, London, Routledge Taylor & Francis Group
8. Keen, Maurice, 1999., *Medieval Warfare*, Cape Town, Oxford University Press, str. 190.
9. Khan, Almaz, 1995., *Chinggis Khan From Imperial Ancestor to Ethnic Hero*, University of Washington Press, str. 248.-277.
10. Lane, George, 2006., *Daily Life in the Mongol Empire*, London, The Greenwood Press, "Daily Life Through History" Series
11. May, Timothy, 2007., *The Mongol Art of War*, Barnsley, South Yorkshire, Pen & Sword Books Ltd.

12. May, Timothy, 2018., *The Mongol Empire*, Edinburgh, Edinburgh University Press Ltd.
13. Nicolle, David, 1990., *The Mongol Warlords Genghis Khan • Kublai Khan • Hulegu • Tamerlane*, New York, Firebird Books Ltd.
14. Raina, Rahda, 1993., *Frozen in Time: Ancient Skills of the Mongols*, India International Centre Quarterly, vol. 20., br. 3., str. 79.-94.
15. Raphael, Kate, 2009., *Mongol Siege Warfare on the Banks of the Euphrates and the Question of Gunpowder (1260-1312)*, Journal of the Royal Asiatic Society, vol. 19., br. 3., str. 355.-370.
16. Schwarz, Henry G., 2006., *Mongolia at 800: The State and Nation Since Chinggis Khan*, Inner Asia, Brill, vol. 8., br. 2., str. 151.-161.
17. Smith Jr., Jhon M., 1970., *Mongol and Nomadic Taxation*, Harvard Journal of Asiatic Studies, vol. 30., str. 44.-85.
18. Tsai, Wei- chieh, 2011., *Ethnic Riots and Violence in the Mongol Empire: A Comparative Perspective*, Mongolian Studies, vol. 33., str. 83.-107.
19. Vidaković, Nenad, 2015., *Rani Mongoli – etnopolitička povijest do 13. stoljeća*, vol. 31, br. 1., str. 65.-113.
20. Wing, Patrick, 2016., *The Jalayirids, Tribes and the Chinggisid Empire*, Edinburgh University Press, str. 29.-47.

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se razvojem Mongolije iz neujedinjenih plemenskih zajednica u Mongolsko Carstvo s posebni osvrtom na vojsku i dva velika kana. U središtu radnje su dva najveća kana koji su najviše bili zaslužni za uspon Mongolskog Carstva: Džingis-kana i Kublaj-kana. Proučava se stanje Mongolije prije uspona te dostignuća i promijene koje su uveli za vrijeme svojeg vladanja. Također napravljena je i usporedba stanja vojske za vrijeme oba kana i utjecaj pojave baruta. Cilj rada je vidjeti i usporediti kako je Mongolija kao zemlja naseljena mnogobrojnim razjedinjenim plemenima postala jedno od najdugotrajnijih i najjačih carstva u povijesti koje je trajalo do 16. stoljeća. Svaki Kan je imao svoj način vladanja i viziju o tome kako Mongolija treba izgledati. Džingis je bio vladar koji je uspio ujediniti plemena s svojom karizmom i vještinom u ratovanjima te je za njega vlast trebala ostati centralizirana i tradicionalna, dok je vojska morala biti sastavljena od sposobnih i discipliniranih ljudi. Kublaj-kan je Mongoliju pretvorio u trgovačko središte koje povezuje daleki istok sa zapadom te za razliku od Džingisa on je smatrao da se treba vladati po uzoru na Kinu i njezina učenja. Također je smatrao da je u napretku spas i promijenio je stil ratovanja Mongola. Važno je napomenuti da Džingis i Kublaj spadaju u istu obitelj i da iako su imali različite poglede na to kako bi se trebalo vladati za vrijeme njihove vlasti Mongolija je bila najjača.

KLJUČNE RIJEČI

Mongoli, Kublaj-kan, Džingis-kan, Put Svile, refleksni luk, vojska, barut, ujedinjenje Mongolije, opsada

SUMMARY

This thesis studies the development of Mongolia from disunited tribal communities to the Mongol Empire with special reference to the army and the two great khans. The central focus are the two greatest khans who were most responsible for the rise of the Mongol Empire: Genghis Khan and Kublai Khan. The state of Mongolia before the rise and the achievements and changes that took place during its reign are studied. A comparison of the state of the army during both khans and the influence of the appearance of gunpowder was also made. The goal of the thesis is to see and compare how Mongolia, as a country inhabited by numerous disunited tribes, became one of the longest-lasting and largest empires in history, which lasted until the 16th century. Each Khan had his own way of ruling and vision of what Mongolia should look like. Genghis was a ruler who managed to unite the tribes with his charisma and skill in warfare, and for him the government should remain centralized and traditional, while the army had to be composed of capable and disciplined people. Kublai Khan turned Mongolia into a trade center that connects the Far East with the West, and unlike Genghis, he believed that he should rule according to the model of China and its teachings. He also believed that he was prosperity in progress and changed the style of warfare of the Mongols. It is important to note that Genghis and Kublai belong to the same family and that although they had different views on how it should be ruled during their rule, Mongolia was the strongest during their rule.

KEY WORDS

Mongols, Kublai Khan, Genghis Khan, Silk Road, composite bow, army, gunpowder, unification of Mongolia, siege